

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon – Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2020-21

Dyddiad cyhoeddi: Tachwedd 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2691A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Rydym yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamed ar eich cyfrifon. Mae rhai materion y mae angen rhoi gwybod ichi amdanynt cyn eu cymeradwyo.

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad	4
Effaith COVID-19 ar archwiliad eleni	4
Barn archwilio arfaethedig	5
Materion arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad	6
Argymhellion	7
Atodiadau	
Atodiad 1 – Llythyr Sylwadau Terfynol	8
Atodiad 2 – Adroddiad Archwilio Arfaethedig	11
Atodiad 3 – Crynodeb o'r Cywiriadau a Wnaed	16

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad

- 1 Rydym yn crynhoi prif ganfyddiadau ein harchwiliad o'ch cyfrifon ar gyfer 2020-21 yn yr adroddiad hwn.
- 2 Rydym eisoes wedi trafod y materion hyn gyda'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) – Swyddog Adain 151 a'i dîm.
- 3 Ni all archwilwyr byth roi sicrwydd cyflawn bod cyfrifon wedi'u datgan yn gywir. Yn lle hynny, rydym yn gweithio i lefel o 'berthnasedd'. Pennir y lefel hon o berthnasedd i geisio adnabod a chywiro camddatganiadau a allai beri fel arall i'r sawl sy'n defnyddio'r cyfrifon gael ei gamarwain.
- 4 Pennwyd lefel perthnasedd o £2.663 miliwn ar gyfer archwiliad eleni.
- 5 Ceir rhai meysydd o fewn y cyfrifon a all fod o fwy o bwysigrwydd i'r darllenydd ac rydym wedi pennu lefel perthnasedd is ar gyfer y rhain, fel a ganlyn:
 - Datgeliadau Partion Cysylltiedig £10,000 (Unigolion)
 - Cydnabyddiaeth ariannol uwch swyddogion £1,000
- 6 Rydym bellach wedi cwblhau archwiliad eleni'n sylweddol.
- 7 Yn ein barn broffesiynol ni, rydym wedi cydymffurfio â'r safonau moesegol sy'n berthnasol i'n gwaith; bod yn annibynnol arnoch chi; ac, ni pheryglwyd ein gwrthrychedd mewn unrhyw ffordd. Nid oes unrhyw berthnasoedd rhyngom ni a chithau a allai danseilio ein gwrthrychedd a'n hannibyniaeth yn ein tyb ni.

Effaith COVID-19 ar archwiliad eleni

- 8 Mae pandemig COVID-19 wedi cael effaith arwyddocaol ar bob agwedd o'n cymdeithas ac mae'n parhau i wneud hynny. Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith eich bod yn paratoi cyfrifon ac mae'n glod sylweddol i ymrwymiad eich tîm cyfrifon eich bod wedi llwyddo i wneud hynny eleni yn wyneb yr heriau a achosir gan y pandemig hwn. Rydym yn eithriadol o ddiolchgar i broffesiynoldeb y tîm o ran y modd y gwnaethant ein cynorthwyo ni i gwblhau ein harchwiliad dan amgylchiadau mor anodd.
- 9 Nid yw'n syndod bod y pandemig wedi effeithio ar ein harchwiliad ac rydym yn crynhoi'r prif effeithiau yn **Arddangosyn 1**. Ac eithrio lle'r ydym yn gwneud argymhellion yn benodol, darperir y manylder yn **Arddangosyn 1** er gwybodaeth yn unig i'ch helpu chi i ddeall effaith pandemig COVID-19 ar y broses archwilio eleni.

Arddangosyn 1 – effaith COVID-19 ar archwiliad eleni

Amserlen	Darparodd swyddogion y cyfrifon drafft ar ein cyfer ar 15 Mehefin 2021, a oedd ychydig dros ddwy wythnos yn ddiweddarach na'r hyn a gynlluniwyd yn wreiddiol, ond a oedd yn dal i gydymffurfio ag amserlen ddiwygiedig Llywodraeth Cymru ar gyfer drafftio ac ardystio datganiadau ariannol 2020-21. Rydym yn disgwyl i'ch adroddiad archwilio gael ei lofnodi erbyn diwedd Tachwedd 2021.
Llofnodion electronig	O ystyried y gofynion o ran cadw pellter cymdeithasol ar hyn o bryd, bydd yn anodd llofnodi ac ardystio'r cyfrifon ar ffurf copi caled eto eleni. Byddwn yn derbyn llofnodion electronig gennych.
Dull o gynnal yr archwiliad a chael tystiolaeth archwilio	Oherwydd mesurau cadw pellter cymdeithasol, mae Archwilio Cymru a'r mwyafrif o staff yr Awdurdod yn gweithio o bell ar hyn o bryd. O ganlyniad, fe fabwysiadom ni ffyrdd o weithio o bell trwy: <ul style="list-style-type: none">• gynnal cyfarfodydd Microsoft Teams wythnosol gyda swyddogion trwy gydol yr archwiliad i drafod cynnydd a materion a oedd yn dod i'r amlwg;• defnyddio ein mynediad o bell i alluogi'r tîm archwilio i gael mynediad at gofnodion a systemau ariannol y Cyngo; a• defnyddio porth diogel ar gyfer trosglwyddo ffeiliau o bell i rannu gwybodaeth yn ddiogel.

- 10 Byddwn yn parhau i adolygu'r hyn yr ydym wedi'i ddysgu ar gyfer ein proses archwilio o bandemig COVID-19, ac os oes arferion arloesol y gallem eu mabwysiadu yn y dyfodol i wella'r broses honno.

Barn archwilio arfaethedig

- 11 Rydym yn bwriadu cyhoeddi barn ddiamod ar gyfrifon eleni unwaith y byddwch wedi rhoi Llythyr Sylwadau inni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn **Atodiad 1**.
- 12 Rydym yn cyhoeddi barn archwilio 'amodol' lle mae gennym bryderon perthnasol ynghylch rhai agweddau ar eich cyfrifon; fel arall rydym yn cyhoeddi barn ddiamod.
- 13 Nodir ein hadroddiad archwilio arfaethedig yn **Atodiad 2**.
- 14 Mae'r Llythyr Sylwadau'n cynnwys rhai cadarnhaid y mae'n ofynnol inni eu cael gennych chi dan safonau archwilio ynghyd â chadarnhad o wybodaeth benodol arall yr ydych chi wedi'u darparu ar ein cyfer yn ystod ein harchwiliad.

Materion arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

- 15 Nid oes unrhyw gamddatganiadau wedi'u canfod yn y cyfrifon, sy'n dal heb eu cywiro.

Camddatganiadau a gywirwyd

- 16 Roedd camddatganiadau yn y cyfrifon yn wreiddiol sydd bellach wedi cael eu cywiro gan y rheolwyr. Fodd bynnag, rydym ni'n credu y dylid dwyn y rhain i'ch sylw a chânt eu nodi gydag esboniadau yn **Atodiad 3**.

Materion Arwyddocaol eraill sy'n codi o'r Archwiliad

- 17 Yn ystod yr archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion sy'n ymwneud â'r cyfrifon ac yn rhoi gwybod ichi am unrhyw faterion arwyddocaol sy'n codi. Roedd dau fater yn codi yn y meysydd hyn y flwyddyn hon.

Symleiddio'r cyfrifon

- 18 Mae'r Datganiad o'r Cyfrifon 2020-21 y Cyngor yn fanwl ac maent yn cynnwys sawl datgeliad sydd islaw perthnasedd ac o bosib nad oes angen eu datgelu'n benodol, neu sy'n cynnwys gormod o fanylion.
- 19 Gall cyfrifon awdurdodau lleol fod yn anodd eu dehongli os ydynt yn cynnwys gormod o fanylion neu os nad ydynt yn tynnu sylw at negeseuon allweddol am sefyllfa ariannol neu berfformiad ariannol yr awdurdod.
- 20 Mae awdurdodau sydd eisoes wedi cymryd camau i symleiddio wedi canfod y gall cyfrifon cliriach a byrrach gael eu paratoi i ansawdd uchel gyda llai o adnoddau. Er mwyn galluogi hyn, efallai y bydd angen adolygu rhywfaint o brosesau diwedd blwyddyn.
- 21 Mae symleiddio'r broses o gynhyrchu cyfrifon yn golygu lleihau nid yn unig yr amser a'r ymdrech a gymerwyd i gynhyrchu'r datganiad cyfrifon diwedd blwyddyn, ond hefyd yr amser a'r ymdrech a gymerir i gwblhau'r broses archwilio allanol a phrosesu unrhyw addasiadau materol a nodwyd. Mae'n anochel bod yr amser hwn yn cael ei leihau mewn awdurdodau lleol sy'n darparu cyfrifon drafft sy'n cydymffurfio â'r Cod, sy'n gywir yn faterol, yn darparu trywydd archwilio clir gyda phapurau gwaith cynhwysfawr a dealladwy, ac yn cynnal a gallu tystio adolygiad o ansawdd cyn-archwiliad.
- 22 Mae trafodaethau yr ydym wedi'u cynnal gyda swyddogion wedi bod yn gadarnhaol iawn gydag arwydd eu bod yn cydnabod pwysigrwydd cynhyrchu set fwy penodol o gyfrifon yn y dyfodol. Byddwn yn gweithio'n agos gyda'r Cyngor i gefnogi'r tîm cyllid i wneud y newidiadau angenrheidiol cyn cynhyrchu cyfrifon 2021-22.

Ansawdd cyfrifon drafft a phapurau gwaith

- 23 Roedd cyfrifon drafft 2020-21 y Cyngor yn gofyn am nifer fawr o ddiwygiadau, ond ni chafodd llawer ohonynt unrhyw effaith sylweddol ar y cyfrifon drafft, a thynnwyd ein sylw at rai gan staff y Cyngor a adolygodd y ddogfen ar ôl cyflwyno'r cyfrifon drafft.
- 24 Er y rhagwelir rhai diwygiadau, gellir lleihau nifer y camddatganiadau trwy i'r Cyngor gynnal gwiriadau sicrhau ansawdd pellach cyn-archwilio, er mwyn sicrhau cywirdeb a chysondeb yn y cyfrifon.
- 25 Roedd llawer o'r papurau gwaith a ddarparwyd inni i ddechrau yn annigonol ac yn cynnwys anghysondebau â chofnodion yn y cyfriflyfr a'r cyfrifon.
- 26 Er ein bod yn cydnabod bod absenoldeb swyddog cyllid allweddol wedi effeithio'n andwyol ar baratoi cyfrifon 2020-21, dylai'r Cyngor gymryd camau i gryfhau'n ymhellach prosesau ar gyfer adolygu'r holl bapurau gwaith yn y cam cyn-archwilio. Bydd hyn yn gwella ansawdd a chysondeb y wybodaeth a gyflwynir i'w harchwilio ac yn lleihau nifer yr ymholiadau a'r amser a gymerir i ddod â'r archwiliad i ben.
- 27 Dylid canmol staff cyllid am eu parodrwydd i sefydlu perthynas waith gadarnhaol gyda staff Archwilio Cymru ac i wella prosesau, ansawdd y cyfrifon a'r cofnodion sylfaenol. Byddwn yn gweithio gyda'r Cyngor dros y misoedd nesaf i adeiladu ar hyn.

Argymhellion

- 28 Dylai'r Cyngor gymryd mesurau i symleiddio y datganiadau ariannol yn y dyfodol, gan sicrhau eu bod wedi nodi anghenion gwybodaeth darllenwyr a chyfleu negeseuon allweddol yn glir, yn gryno ac yn effeithlon wrth gydymffurfio â gofynion y fframwaith rheoleiddio.
- 29 Dylai'r Cyngor gryfhau prosesau ar gyfer adolygu'r holl bapurau gwaith, yn cynnwys gan uwch reolwyr, yn y cam cyn-archwilio.
- 30 Rydym yn bwriadu cynnal ymarfer ôl-brosiect gyda staff allweddol er mwyn gwella'r broses o gynhyrchu cyfrifon ymhellach ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Terfynol

Pennawd llythyr Cyngor Sir Ynys Môn

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd

CF11 9LJ

Dyddiad

Sylwadau ynghylch datganiadau ariannol 2020-21

Darperir y llythyr hwn mewn cysylltiad â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2021 at ddiben mynegi barn ynglŷn â'u gwirionedd a thegwch a'u paratoi'n briodol.

Yr ydym ni yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl gwneud yr ymholiadau a oedd yn ddigonol yn ein tyb ni, y gallwn gyflwyno'r sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau'r rheolwyr

Cyfrifoldebau

Yr ydym ni wedi cyflawni ein cyfrifoldebau am:

- baratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2020-21; yn arbennig mae'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun gwir a theg yn unol â'r rhain; a
- dylunio, gweithredu, cynnal ac adolygu rheolaeth fewnol i atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a ddarparwyd

Rydym wedi darparu'r canlynol ar eich cyfer:

- mynediad llawn at:
 - yr holl wybodaeth yr ydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
 - gwybodaeth ychwanegol yr ydych chi wedi gofyn amdani gennym ni at ddiben yr archwiliad; a

- mynediad digyfngiad at aelodau o staff y penderfynoch chi fod angen cael tystiolaeth archwilio ganddynt;
- canlyniadau ein hasesiad ni o'r risg y gallai'r datganiadau ariannol fod wedi'u camddatgan yn berthnasol o ganlyniad i dwyll;
- ein gwybodaeth ni am dwyll gwirioneddol neu dwyll tybiedig yr ydym ni'n ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ynys Môn ac sy'n cynnwys:
 - rheolwyr;
 - cyflogedigion sydd â rolau arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol; neu
 - eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol.
- ein gwybodaeth ni am unrhyw honiadau o dwyll gwirioneddol, neu dwyll tybiedig, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a gyflëwyd gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill;
- ein gwybodaeth ni am bob achos hysbys o ddiffyg cydymffurfio gwirioneddol neu ddiffyg cydymffurfio tybiedig â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol;
- gwybodaeth am bwy yw'r holl bartïon cysylltiedig a'r holl berthnasoedd â phartïon cysylltiedig a thrafodion yr ydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau am y datganiadau ariannol

Mae'r holl drafodion, asedau a rhwymedigaethau wedi cael eu cofnodi yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r dulliau, y data a'r tybiaethau arwyddocaol a ddefnyddir wrth wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, a'u datgeliadau cysylltiedig yn briodol i sicrhau cydnabyddiaeth, mesur neu ddatgeliad sy'n rhesymol yng nghyd-destun y fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Rhoddwyd cyfrif priodol am berthnasoedd a thrafodion partïon cysylltiedig ac maent wedi cael eu datgelu'n briodol.

Lle cafwyd digwyddiadau ar ôl y dyddiad adrodd yr oedd yn ofynnol gwneud addasiad ar eu cyfer neu eu datgelu, mae'r holl addasiadau a datgeliadau hyn wedi cael eu gwneud.

Mae pob ymgyfreithiad a hawliad gwirioneddol neu bosibl hysbys y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol wedi cael eu datgelu wrth yr archwilydd a rhoddwyd cyfrif amdanynt ac maent wedi cael eu datgelu yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau camddatganiadau nas cywirwyd a ganfuwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unol ac ar y cyd, i'r datganiadau ariannol o'u cymryd yn eu cyfanrwydd.

Sylwadau gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu

Rydym yn cydnabod bod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi cael eu trafod gyda ni.

Rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol gwir a theg yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Gyngor Sir Ynys Môn ar 22 Tachwedd 2021.

Yr ydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd pob cam y dylem fod wedi'i gymryd er mwyn ein gwneud ein hunain yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac er mwyn cadarnhau ei bod wedi cael ei chyfleu i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych chi'n ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:

Llofnodwyd gan:

Marc Jones

Y Cyngorydd Glyn Haynes

Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) –
Swyddog Adain 151

Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn

Dyddiad:

Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad Archwilio Arfaethedig

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru ar gyfer aelodau o Gyngor Sir Ynys Môn

Barn ar y datganiadau ariannol

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2021 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisiâu cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2020-21.

Yn fy marn i, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2021 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi eu paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a safonau cyfrifyddu rhyngwladol fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-21.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (Safonau Rhyngwladol ar Archwilio (DU)) a Nodyn Ymarfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol Cyrff y Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig'. Mae disgrifiad pellach o'm cyfrifoldebau o dan y safonau hynny i'w weld yn yr adran o fy adroddiad ar gyfrifoldebau'r archwilydd wrth archwilio datganiadau ariannol. Rwyf yn annibynnol o'r Cyngor yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio a gefais yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rwyf wedi dod i'r casgliad bod y defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol.

Yn seiliedig ar y gwaith a gyflawnais, nid wyf wedi nodi unrhyw ansicrwydd perthnasol sy'n ymwneud â digwyddiadau nac amodau a allai, yn unigol neu ar y cyd, fwrw amheuaeth perthnasol ar allu'r cyngor i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes

gweithredol am gyfnod o ddeuddeng mis o leiaf o'r adeg pan awdurdodir cyhoeddiad y datganiadau ariannol.

Disgrifir fy nghyfrifoldebau a chyfrifoldebau y swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â busnes gweithredol yn adrannau perthnasol yr adroddiad hwn.

Gwybodaeth arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth a gynhwysir yn yr adroddiad blynyddol heblaw'r datganiadau ariannol a'm hadroddiad archwilydd arnynt. Mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn gyfrifol am yr wybodaeth arall a gynhwysir yn yr adroddiad blynyddol. Nid yw fy marn ar y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall ac, oni nodir fel arall yn glir yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o sicrwydd ynghylch hynny. Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn anghyson yn berthnasol â'r datganiadau ariannol neu'r wybodaeth a gafwyd yn ystod yr archwiliad, neu ei bod yn ymddangos fel arall ei bod wedi ei chamddatgan yn berthnasol. Os byddaf yn nodi anghysondebau perthnasol o'r fath neu gamddatganiadau perthnasol amlwg, mae'n ofynnol imi benderfynu a yw hyn yn arwain at gamddatganiad perthnasol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Os byddaf, ar sail y gwaith a gyflawnais, yn dod i'r casgliad bod yr wybodaeth arall hon wedi ei chamddatgan yn berthnasol, mae'n ofynnol imi roi gwybod am y ffaith honno.

Nid oes gennyf unrhyw beth i adrodd amdano i'r perwyl hwn.

Adroddiad ynghylch gofynion eraill

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â Chod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2020-21;
- mae'r wybodaeth yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar wedi ei baratoi yn unol â'r canllawiau.

Materion y byddaf yn adrodd arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth a gafwyd o'r cyngor a'i amgylchedd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad ichi arnynt, os, yn fy marn i:

- nad oes cofnodion cyfrifyddu digonol wedi eu cadw, neu ni dderbyniwyd ffurflenni cyfrifyddu digonol ar gyfer fy archwiliad oddi wrth y canghennau nad yw fy nhîm wedi ymweld â nhw;
- nad yw'r datganiadau ariannol yn cytuno â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth a'r esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â'r datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad o Gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad o gyfrifon sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am ba bynnag reolaeth fewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau o gyfrifon sy'n rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad o gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu'r Cyngor i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n briodol, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir bod hynny'n amhriodol.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny oherwydd twyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn i. Sicrwydd rhesymol yw lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol (DU) yn canfod camddatganiad perthnasol bob amser pan fydd yn bodoli. Gall camddatganiadau godi trwy dwyll neu wall a chânt eu hystyried yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid disgwyl yn rhesymol iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll, yw achosion o beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau. Rwy'n cynllunio gweithdrefnau yn unol â'm cyfrifoldebau a amlinellir uchod, i ganfod camddatganiadau perthnasol mewn cysylltiad ag afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Roedd fy ngweithdrefnau'n cynnwys y canlynol:

- holi'r rheolwyr a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys cael ac adolygu dogfennau ategol sy'n ymwneud â pholisïau a gweithdrefnau Cyngor Sir Ynys Môn mewn cysylltiad â:

- nodi, gwerthuso a chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau ac a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o beidio â chydymffurfio;
 - canfod ac ymateb i risgiau o dwyll ac a oes ganddynt wybodaeth am unrhyw dwyll gwirioneddol, tybiedig neu honedig;
 - y rheolaethau mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau.
- ystyried, gan weithredu fel tîm archwilio, sut a ble y gallai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion twyll posibl. Yn rhan o'r drafodaeth hon, nodais y posibilrwydd o dwyll yn y maes canlynol: rheolwyr yn gwrthwneud rheolaethau; a
 - chael dealltwriaeth o fframwaith awdurdod Cyngor Sir Ynys Môn yn ogystal â fframweithiau cyfreithiol a rheoliadol eraill y mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu ynddynt, gan ganolbwyntio ar y chyfreithiau a'r rheoliadau hynny a gafodd effaith uniongyrchol ar y datganiadau ariannol neu a gafodd effaith sylfaenol ar weithrediadau Cyngor Sir Ynys Môn.

Yn ogystal â'r uchod, roedd fy ngweithdrefnau ar gyfer ymateb i risgiau a nodwyd yn cynnwys y canlynol:

- adolygu datgeliadau y datganiad ariannol a phrofi dogfennau ategol er mwyn asesu cydymffurfiaeth â'r chyfreithiau a'r rheoliadau perthnasol a drafodir uchod;
- holi'r rheolwyr, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chynghorwyr cyfreithiol ynghylch cyfreithiad a honiadau gwirioneddol a phosibl;
- darllen cofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu a'r Cyngor;
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll trwy wrth-wneud rheolaethau gan reolwyr, profi priodoldeb cofnodion mewn cyfnodolion ac addasiadau eraill; asesu a yw'r barnau wrth wneud amcangyfrifon cyfrifyddu yn arwydd o duedd bosibl; a gwerthuso rhesymeg busnes unrhyw drafodion arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i fusnes arferol.

Rwyf hefyd wedi cyfleu cyfreithiau a rheoliadau perthnasol a nodwyd a risgiau o dwyll posibl i bob tîm archwilio, gan barhau i fod yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad.

Mae'r anhawster cynhenid i ganfod afreoleidd-dra, effeithiolrwydd rheolaethau Cyngor Sir Ynys Môn, a natur, amseru a graddau'r gweithdrefnau archwilio a gyflawnir yn effeithio ar y graddau y gall fy ngweithdrefnau ganfod afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn n rhan o fy adroddiad archwilydd.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Tystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
25 Tachwedd 2021

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Atodiad 3

Crynodeb o'r Cywiriadau a Wnaed

Yn ystod ein harchwiliad fe ganfuom y camddatganiadau canlynol sydd wedi cael eu cywiro gan reolwyr, ond y dylid eu dwyn i'ch sylw yn ein tyb ni oherwydd eu perthnasedd i'ch cyfrifoldebau chi dros y broses adrodd ariannol.

Arddangosyn 2: crynodeb o'r cywiriadau a wnaed

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros gywiro
£9,739,000	<p>Nodyn 15 Eiddo, Offer a Chyfarpar</p> <p>Roedd gwariant ar Anheddau'r Cyngor a Thir ac Adeiladau Eraill yr ystyriwyd nad oeddent wedi ychwanegu gwerth i'r ased, wedi cael ei gyfrif fel pe bai'n ymwneud ag asedau a ddisodlwyd neu a waredwyd. Yn hytrach, dylai gwariant nad yw'n gwella fod yn destun addasiad ailbriso.</p> <p>Adlewyrchwyd addasiadau cyfatebol priodol hefyd yn:</p> <ul style="list-style-type: none">• Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu• Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr• Datganiad Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn• Datganiad Llif Arian a'r nodiadau ategol• Cyfrif Addasu Cyfalaf• Nodiadau 7 Addasiadau rhwng sail cyfrifyddu a sail ariannu• Nodyn 12 Gwariant Gweithredol Eraill <p>Nid yw hyn wedi effeithio ar falansau Cronfa'r Cyngor na'r CRT.</p>	<p>Er mwyn sicrhau bod gwariant nad yw wedi gwella gwerth asedau, ac enillion neu golledion cysylltiedig wrth waredu asedau, yn cael eu cyfrif yn unol â'r fframwaith rheoleiddio.</p>

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros gywiro
£3,577,000 Hunangynhwysol i Nodyn 15 gydag effaith net o £0.	Nodyn 15 Eiddo, Offer a Chyfarpar I gywiro gwerth llyfr gros a dibrisiant cronedig Anheddau'r Cyngor a gafodd eu gorddatgan gan swm cyfatebol. Mae'r gwelliant hwn hefyd wedi effeithio ar y Fantolen, ond effaith nety gwelliant yw £0. Nid yw hyn wedi effeithio ar y Cyngor wrth Gefn y Cyngor na'r CRT.	Er mwyn sicrhau bod gwerth y llyfr gros a'r dibrisiant cronedig ar gyfer Anheddau'r Cyngor yn cael eu datgan yn gywir ar y Fantolen ar 31 Mawrth 2021.
£1,212,000	Nodyn 15 Eiddo, Offer a Chyfarpar Ar ôl cyflwyno'r cyfrifon drafft, gwnaed addasiadau cyfrifyddu i gael gwared ar falansau cost hanesyddol a dibrisiant cronedig mewn perthynas â nifer o gerbydau yr oedd y Cyngor wedi'u gwaredu mewn blynyddoedd ariannol blaenorol. Mae'r gwelliant hwn hefyd wedi effeithio ar y Fantolen. Effaith net y gwelliant hwn oedd £0 ac ni fu unrhyw effaith ar Gronfeydd y Cyngor na balansau CRT.	Er mwyn sicrhau bod datgeliadau'r Fantolen ac Eiddo, Offer a Chyfarpar ond yn cynnwys cofnodion sy'n ymwneud ag asedau roedd y Cyngor yn berchen arnynt yn ystod y flwyddyn.
£2,140,000	Nodyn 14 Incwm, Gwariant a Grantiau Amhenodol Nid oedd y cyfansymiau a ddatgelwyd yn Nodyn 14 mewn perthynas ag Ailddosbarthu Trethi Annomestig a Grant Cymorth Refeniw yn adlewyrchu'n gywir y rhaniad ailbroffilio o'r ffrydiau cyllido priodol yn gywir. Nid yw'r gwelliant hwn wedi effeithio ar falansau Cronfa'r Cyngor na'r CRT.	I ddatgelu'n gywir y rhaniad o gyllid a gafodd y Cyngor o'r ailddosbarthiad Trethi Annomestig a'r Grant Cynnal Refeniw.
£1,000,000 Costau diwygiedig ar gyfer yr hyn a ragwelir yn y dyfodol, hunangynhwysiol i Nodyn 16.	Nodyn 16 Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol Cynyddu cyfanswm yr oedd y Cyngor wedi ymrwymo'n gytundebol i waith cyfalaf o £1,000,000, o £5,023,000 i £6,023,000.	I adlewyrchu'n gywir y cynnydd yn ymrwymadau cyfalaf cysylltiedig ag CRT ar 31 Mawrth 2021

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros gywiro
£710,000	<p>Nodyn 11d Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol</p> <p>I gywiro cyfrifiad croniad absenoldeb cronedig yr athrawon a orddatganwyd £710,000.</p> <p>Yn ogystal, mae'r naratif wedi'i ddiwygio i gydymffurfio â gofynion datgelu Côt CIPFA.</p>	I sicrhau bod croniad Absenoldeb Cronedig Athrawon yn gywir, ac mae'r naratif yn cydymffurfio â gofynion datgelu Cod CIPFA.
Gwelliannau naratif	<p>Nodyn 34 Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion</p> <p>Mae naratif ychwanegol wedi'i gynnwys yn y troednodyn i dabl Cydnabyddiaeth Ariannol Uwch Swyddogion, a datgelwyd y ffigyrau yn y tabl i'r £1 agosaf (o £'000).</p>	I ddarparu eglurder ychwanegol lle mae deiliaid swyddi wedi dal mwy nag un swydd yn ystod y flwyddyn a lle mae honorariwm wedi bod yn cael ei dalu.
Nodiadau datgelu ychwanegol	<p>1. Dyled y Dreth Gyngor</p> <p>Mae datgeliad sy'n nodi gwerth ac oedran ôl-ddyledion Treth y Cyngor wedi'i gynnwys yn y cyfrifon</p> <p>2. Cyllidebau Cyfun</p> <p>Mae datgeliad Cyllideb Gyfun wedi'i gynnwys ar wahân yn y cyfrifon.</p>	<p>I sicrhau bod y cyfrifon yn cydymffurfio â gofynion datgelu Cod Ymarfer CIPFA.</p> <p>I roi manylion penodol am drefniadau Cyllideb Gyfun y Cyngor.</p>

Cafwyd hefyd nifer o ddiwygiadau a diweddariadau datgelu eraill llai arwyddocaol o ganlyniad i'n gwaith.

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: info@audit.wales

Gwefan: www.audit.wales

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.